

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-5-69-74>

УДК 141.319.8:[32.01:796:17.022.1]

Поліщук Р.М.

Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського

ПОЛІТИКА І СПОРТ: ІДЕОЛОГІЯ, ІМІДЖ, ІДЕНТИЧНІСТЬ

Анотація. Тематика даного дослідження безперечно актуальна, адже політична культура формує та регулює структуру сучасного суспільства, а спорт в сучасному світі є невід'ємною частиною соціокультурної та політично-економічної сфер. В статті здійснено спробу аналізу взаємовідношення політики і спорту. Для ефективності нашої розвідки використано теорії політичної системи Д. Істона та Г. Алмонда, що дало змогу пояснити спорт як соціокультурну практику та як частину сучасної політичної культури. За допомогою належних прикладів виокремлено можливі випадки втручання/взаємовпливів політики і спорту, а також отримано можливість ідентифікувати та прокоментувати наступні фактори, які роблять можливим втручання: структуру конкуренції, репрезентативну структуру, ідентифікацію спортсмена та держави, «ідеологічну складову» спорту. У висновках зазначено, що спортивна сфера має чималий політичний потенціал, тому динаміка його реалізації, політизація спорту у світі збільшується.

Ключові слова: спорт, атлетика, соціокультурна практика, політика, імідж, ідентичність.

Rostislav Polishchuk

Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Bobersky

POLITICS AND SPORTS: IDEOLOGY, IMAGE, IDENTITY

Summary. Physical culture and sports are becoming more and more visible social and political factors in modern society. Involving the general population in sports, as well as success at international competitions, is an indisputable proof of the vitality and spiritual strength of any nation, and contributes to the creation of a positive image of the state on the international scene. Sport occupies an important place in the life of a modern person, contributes to the development of its "human capital". In recent years, there is a merger of sports, political and business spheres, which has its advantages and disadvantages. In particular, the influence of business and power in the sports sector has increased, the role of sports factor in politics has increased. The subject of this study is undoubtedly relevant, since political culture forms and regulates the structure of modern society, and sports in the modern world are an integral part of socio-cultural and political and economic spheres. The article attempts to analyze the relationship between politics and sport. The effectiveness of our intelligence uses the theory of the political system of D. Iston and G. Almond, which made it possible to explain sport as a sociocultural practice and as part of contemporary political culture. Possible examples of interference / interactions between politics and sport are identified with appropriate examples, as well as the opportunity to identify and comment on the following factors that may interfere: the structure of competition, the representative structure, the identification of the athlete and the state, the "ideological component" of the sport. The conclusions state that the sports field has considerable political potential, therefore, the dynamics of its implementation, politicization of sport in the world increases.

Keywords: sports, athletics, socio-cultural practice, politics, image, identity.

Постановка проблеми. Фізична культура і спорт стають все більш помітними соціальними й політичними чинниками в сучасному суспільстві. Залучення широких мас населення до спорту, а також успіхи на міжнародних змаганнях є безперечним доказом життєздатності та духовної сили будь-якої нації, сприяють створенню позитивного іміджу держави на міжнародній арені.

На думку Арнольда Кюха [3, с. 12–19], спорт проник до структури способу людського життя, перетворившись на певну культурну модель, ціннісну систему. Він почасти відбиває культурні, ідеологічні, політичні та соціальні тенденції у розвитку суспільства.

У зв'язку з цим питання щодо взаємодії політики і спорту видається цікавим для наукового осмислення, оскільки дає змогу здійснити опис використання спорту як засобу впливу на дипломатичні, соціальні та політичні відносини.

Взаємовпливи спорту та політики мали як позитивні, так і негативні наслідки впродовж історії. Найпомітнішим прикладом використання спорту у політичних цілях є Олімпіада, хоча в цьому відношенні також використовують фут-

бол, крикет, а також інші популярні види спорту на світовій арені (або ж у тому чи іншому регіоні). Наприклад у випадку апартеїду, спорт був використаний для ізоляції Південної Африки і «капітального ремонту» соціальної структури країни. «Хоча етнічна належність і раса можуть викликати поділ, спорт також може допомогти поєднати відмінності» [10, р. 3].

Спорт займає важливе місце в житті сучасної людини, сприяє розвитку її «людського капіталу». В останні роки відбувається зрощування спортивної, політичної і бізнес сфер, що має свої переваги і недоліки. Зокрема, посилюється вплив бізнесу і влади в спортивній сфері, підвищилася роль спортивного фактора в політиці. Низка спортивних змагань, особливо Олімпійські ігри, мають політичний потенціал, будучи невід'ємним полем битви держав. За якістю суддівства і упередженості антидопінгових перевірок на Іграх чи інших міжнародних змаганнях можна робити висновки про повагу, протегування або негативне ставлення до тієї чи іншої країни в особі спортсмена чи команди. Все це неодноразово мало практичне втілення.

Можливим підходом для проведення конструктивного дослідження взаємодії спортивної і політичної сфер може стати системний, а за основу взято теорію функціонування політичної системи Д. Істона [2, с. 630–642]. Вона складається з чотирьох блоків: 1) вхід з систему; 2) конверсія (перетворення) всередині системи; 3) вихід; 4) механізм зворотного зв'язку, взаємодії з навколишнім середовищем – індикатором політичних змін. Тут велике значення набувають прямі і зворотні зв'язки з навколишнім середовищем, в даному випадку – зі спортивним. Концепція Д. Істона органічно «вписується» в логіку взаємодій спортивних об'єднань і рухів, відомих спортсменів в політичне життя суспільства. Спортивні громадські об'єднання та рухи є інститутами громадянського суспільства. Членство в цих організаціях забезпечує прямі та очевидні вигоди індивідам (спортсменам, тренерам, простим громадянам) і суспільству, даючи людям можливість контролювати процеси, які впливають на їхнє життя, і досягати колективних цілей, недоступних будь-яким іншим чином.

Також цікавим є дещо інший підхід Г. Алмонда [6, с. 50–54; 9]. З його точки зору політична система є різними формами політичної поведінки державних і недержавних структур; такі форми обумовлені не стільки функціями якоїсь універсальної системи, скільки природою самих акторів соціальної взаємодії. На відміну від Істона, Алмонд зосередився більшою мірою на зв'язках політичної системи із середовищем, а не на її власних структурних елементах. Базовим для його концепції є поняття роль, від якої залежить зміст формальних і неформальних взаємодій, що виробляють політичну культуру суспільства.

Він стверджував, зокрема, що політична система складається з ролей, які взаємодіють між собою, структур і підсистем культури, що знаходяться в їх основі. Вчений включав до політичної системи елементи, що діють на основі правових норм і регламентацій (парламенти, виконавчорозпорядчі органи і т. д.), і статуси (громадян і груп), і конкретні ролі агентів (види їх практик і діяльності), і зв'язки між ними. В такому руслі можна досліджувати і питання спорту, особливо якщо осмислювати його як соціокультурну практику і «стагусного агента» політичного механізму.

Стан досліджуваної проблеми. Дослідження взаємовідношення політики і спорту започатковані з моменту зародження спорту у його сучасному розумінні, а також з втіленням задуму П'єра де Кубертена щодо відродження Олімпійських ігор. Дослідники визначають чесноти і недоліки, успіхи і невдачі поєднання чи ідеологічного розмежування цих понять. Науковці у сфері філософії та соціології спорту почасти вважають, що ігри, які ми спостерігаємо, стали ще одним полем у війнах культури. Звичайно, шанувальники спортивних видів не зауважують тих глибинних проблем, які виникають.

Раніше спорт був простим – це було скоріше хобі, від якого отримували задоволення. Тепер це набагато більший «механізм», адже кожен рівень спорту – від місцевих молодіжних ліг до професіоналів – став великим бізнесом та політичним механізмом, який генерує великі гроші і великий вплив. Зі спортсменів викарбовують героїв, їх об-

говорюють за обіднім столом поряд з популярними темами політики або релігії. Дану тематику обговорюють багато західних науковців, зокрема А. Томлінсон, А. Гутман, П. Макінтош, Г. Ленк, А. Натан та ін. На теренах нашої держави можна виділити соціолога В. Лукашука. У своїх працях вчені намагаються осмислити тонкощі взаємовідношення політики і спорту, проте не проводять цілісного дослідження, яке б допомогло розкрити різновекторність даної проблематики.

Мета: проаналізувати взаємозв'язок політики і спорту та його вплив на ідеологію, імідж та ідентичність.

Виклад основного матеріалу. Тема, яку ідентифікують під назвою «спорт і політика», є досить об'ємною і складною. Для кращого її розуміння може бути використано багато підходів, але, мабуть, варто розпочати з відомого слога-ну/ідеалу «Зберігати політику поза спортом», який проголошувався з моменту відродження Олімпійських ігор, зокрема ідеологом олімпійської філософії – П. де Кубертеном. Так, варто згадати одного з президентів МОК Евері Бренджа, який під час Олімпіади 1956 року, коли шість країн «вийшли з гри» на знак протесту проти угорського вторгнення та суецької кризи, сказав: «За їхніми рішеннями ці країни показують, що вони не знають про один з наших найважливіших принципів, а саме, що спорт повністю вільний від політики» [22, р. 204]. Він вважав політичні інтриги чужими духу олімпійської ідеї, що здебільшого це змова з метою політизувати Олімпійські ігри.

Проте, багато хто був прихильником іншої думки, стверджуючи, що за допомогою довгого переліку прикладів спорт став «пропагандистською зброєю в світових справах», «іскрою, яка пробуджує войовника в людині». Такої ж думки відомий соціолог спорту П. Макінтош, який вказував, що зв'язок спорту і політики має природний характер, а їхні взаємовпливи міцніші, ніж з будь-якою іншою сферою діяльності [19, р. 140; 20]. Іноді цю думку підкреслюють, стверджуючи, що навіть на стародавній Олімпіаді спорт не був вільний від політики, і, що олімпійська ідеологія має політичну мету, коли вона спрямована сприяти міжнародному розумінню і доброзичливості. А. Натан відзначав у своїй роботі «Спорт і політика», що Олімпійські ігри «еволюціонували в ритуальне змагання однієї нації проти іншої. Олімпійські атлети стали солдатами спорту, який пронизаний гротескною концепцією національного престижу» [22, р. 65]. Ці твердження, якщо вони є істинними, можуть викликати сильні сумніви щодо практичності ідеалу, але вони залишають недоторканою його цінність.

Звичайно, варто зауважити, що Кубертенівський «принцип олімпізму» не ідеальний у можливості своєї реалізації (спорт поза політикою), або що він не може бути досягнутий у певному сенсі (у повному обсязі); або, що ми не знаємо як на даному етапі суспільного розвитку тримати спорт осторонь від політики, або тому, що «неможливо утримувати спорт від політики, оскільки поняття логічно пов'язані» [24, р. 52].

Для того, щоб вирішити, чи є і в якому сенсі спорт та політика нероздільні, необхідно дослідити механізми, з якими вони пов'язані. Крім

того залишається питання вартості ідеалу. «Реалісти» атакують ідеал, а «ідеалісти», в свою чергу, пояснюють чому спорт повинен бути вільним від політики. Зазвичай стверджують, що вплив політики перешкоджає прагненню ідеалу, зокрема міжнародному миру та добрій волі. Такі міркування підтримують тезу Орвела про те, що «спорт створює не міжнародний мир і добру волю, а шовіністичну агресію» [23].

Ще одне питання – що ж отримує спорт від політичних асоціацій? Взаємодія спорту та політики цілком може бути ідеалом, який підтримують світові медіа-агенції та міжнародні корпорації, адже це в їхніх інтересах генерувати громадський інтерес до спорту, підтримуючи його політичне значення.

Також виникає питання: скільки людей буде зацікавлене в найвищому рівні спорту, якщо спортсмени не були ідентифіковані як представники націй, національних держав? Національна ідентифікація є найпростішим механізмом для розширення «ореолу» глядачів. Навіть спортсмени можуть вважати, що спорт виграє від асоціації з політикою. Таким чином збільшується ступінь їхньої слави та обсяг їхньої фінансової підтримки з боку урядів.

Для того, щоб описати можливі форми втручання політики в спорт, спочатку необхідно дати належну дефініцію спорту. У даній роботі «спорт» приймається в сенсі А. Макінтайра – як соціокультурна практика («спорт – це практика, тому що це специфічно людська діяльність, у якій внутрішні цінності цієї діяльності виявляються і реалізуються під час спроби досягти стандартів передового досвіду, що його характеризують»). Макінтайр вважає, що в умовах, коли всі спроби раціонально обґрунтувати мораль провалилися, коли всі етичні теорії визнають суб'єктивні переваги єдиним джерелом моральних заповідей, єдино можливою мораллю буде та, яка спирається на внутрішні цінності різних практик і форм діяльності; така мораль буде вважати чеснотами такі людські схильності, які будуть допомагати спортсменам ставати хорошими спортсменами, при цьому мають на увазі саме характерні для даного виду діяльності критерії якості, а не успіху. Успіх, слава і гроші, на думку Макінтайра є «зовнішніми» цінностями на протигвагу внутрішнім цінностям професійної майстерності. Таким чином, як вважає Макінтайр, єдина етика, яка ще може існувати в сучасному західному суспільстві – це професійна етика [4].

Проголошена Макінтайром теорія чеснот дуже характерна саме з точки зору мистецтва і спорту. Не варто забувати, що успіх, гроші і все інше, що Макінтайр називає «зовнішніми» цінностями, насамперед покликані відображати за-требуваність суспільством даних результатів діяльності. Звичайно, цей ринковий принцип діє з великим числом застережень і винятків, і все ж можна досить впевнено сказати, що якщо хтось не отримує за свою роботу ніяких «зовнішніх цінностей», то значить, він робить щось, що нікому не потрібно, у всякому разі, не потрібно в даний час і в даному місці (а поет, звичайно, може працювати для нащадків і вічності). Пропонована Макінтайром етика професійних чеснот, по суті, вимагає, щоб професіонали займалися своєю

справою, не звертаючи уваги на думку суспільства. Так чи інакше, але єдино можлива сьогодні на Заході (Макінтайр) раціональна етика повинна, по суті, стимулювати бездумний розвиток у всіх можливих напрямках. І такого роду артистичному «роби що повинен, і будь що буде» належить стати єдиним видом опозиції, що протистоїть хаосу примх, що виникає тоді, коли людський вибір не буде структурований жорсткими і безальтернативними обставинами. Коли від будь-якої діяльності можна відмовитися або її змінити, то професійна честь буде єдиним стрижнем для даної практики. Зрозуміло, що при такій позиції спорт є поза політикою і вона не може суттєво впливати на його розвиток.

Також ми беремо до уваги сприйняття спорту як *фізичної активності, в якій прагнення до досконалості і змагальний принцип є керівними правилами*. Діяльність є конкурентоспроможною (переважно, проте не завжди), а успіх залежить від зусиль у межах набору здібностей, визначених правилами, які також призначені для створення рівних можливостей. «Перемога приймається як знак досконалості за умови виконання певних умов: учасники повинні бути гідними, правила повинні виконуватися, а перемога не повинна бути наслідком випадковості. Основна мета спортсмена – зробити все можливе – досягти свого потенціалу, який він розвиває в навчанні. Він наближається до цієї особистої межі, намагається бути кращим серед людей з подібною метою. Прагнення до перемоги серед однодумців є механізмом, який є найбільш імовірним засобом для того, щоб привести спортсмена до своєї межі» [16, р. 201–210].

Існує ще один компонент прагнення до досконалості, який, безумовно, характеризував ще давньогрецьку атлетику і який може бути істотним елементом – слава (героїзм), що впливає з визнання досконалості. Важливою рисою агоністичного суспільства було визнання героїчних вчинків [7, с. 491–495]. Пізніше, коли атлетика замінила «агоністичну» битву як основний вираз змагального духу, визнання було ширшим, у загальній популяції глядачів, а не тільки в елітному прошарку. У сучасних умовах спортсмен має як визнання інших спортсменів, так і визнання глядачів. Хоча перше може бути неминучим компонентом спортивних зусиль, друге зовсім не є необхідним, проте воно може функціонувати як джерело мотивації.

У сучасному світі найвищим рівнем спортивних заходів міжнародного масштабу є олімпійські ігри, світові чемпіонати (кубки) та континентальні змагання. Це, як правило, представницький спорт – представництво національних держав. Звичайно, не всі види спорту на найвищих рівнях організовані таким чином, але більшість з них переплетені з політикою.

Можна сказати, що політика перешкоджає спорту коли неспортивні фактори, що виникають внаслідок здійснення влади між групами, негативно впливають на прагнення до досконалості. Зазвичай це втручання є результатом того, що уряди використовують певну частину спортивної системи для власних не спортивних цілей. Здається, що існує два основних шляхи, за яких політичне використання спорту суттєво

перешкоджає спортивним зусиллям: перемога як знак досконалості скомпрометована і є втрачена внутрішньої суті або ж внутрішніх цінностей. Крім того, використання спорту для інших політичних цілей може бути шкідливим для досягнення олімпійської політичної мети міжнародної доброї волі та розуміння, або навіть будь-якої іншої цінності, яка надає спорту його важливість.

Наприклад, як стверджує Орвелл, представницький спорт швидше сприяє «оргіям ненависті», ніж «добррозичливості між націями» [23], а *Гудхарт і Чатауей*, «описують міжнародний спорт як війну мінус стрілянину» [12, р. 158] – це можна вважати протилежним тому, що ми можемо вважати основним завданням спорту.

Ще один приклад такого роду суперечок у сфері значення спорту, знаходиться в соціалістичній критиці, проти якої Г. Ленк сперечається, коли він пише: «Спроби збільшити прихильність політично важливої інструментальної цінності до спорту зневажають спортивні зусилля і знижують феноменологічне значення самообґрунтування через фізичну досконалість» [13, р. 167–178].

Зважаючи на вищесказане, те, що вважається політичним втручанням або будь-яким іншим втручанням, залежить від обґрунтованої ідеологічної основи. Можна визначити два випадки такого втручання.

Поширеною формою політичного втручання в спорт є бойкот, внаслідок чого деякі гідні конкуренти виключені з неспортивних причин. Відповідно знижується обґрунтованість перемоги як знаку/символу досконалості, що призводить до втрати атлетичного престижу для переможця. Хоча, звичайно, політичне значення перемоги може уникнути цієї вади, таке виключення гідних конкурентів серйозно підриває цінність конкурсу для членів спортивної субкультури з їхнім необхідним прагненням шукати кращих опонентів, щоб допомогти у їхньому прагненні до особистих звершень.

Яскравим прикладом такого механізму втручання політики в спорт є Олімпійські ігри. Ігри 1936 в Німеччині критики трактували як шлях до легітимізації режиму Адольфа Гітлера. Останній планував використати Олімпіаду як доказ своєї теорії про расову перевагу. 1940 і 1944 Через Другу Світову війну Олімпіаду не проводили. 1956, Літні Олімпійські ігри в Мельбурні відзначились одразу трьома бойкотами: Китай відмовився від участі на знак протесту визнання Комітетом Тайваню. Єгипет, Ірак і Ліван виступили проти вторгнення Ізраїлю на Синайський півострів. Іспанія, Швейцарія та Нідерланди бойкотували радянське вторгнення до Угорщини. 1960, Літні Олімпійські ігри в Римі – остання Олімпіада за участі Південної Африки. Комітет відсторонив країну від змагань через політику апартеїду. Заборона тривала 30 років. 1968, Літні Олімпійські ігри, Мехіко: вбивство Мартіна Лютера Кінга, президента Кеннеді, вторгнення СРСР у Чехословаччину, В'єтнамська війна. За 10 днів до Олімпіади відбулась ще й і масова різанина мексиканських студентів, які вийшли на протест проти авторитарного уряду. 1972, Літні Олімпійські ігри, Мюнхен: Палестинські терористи з угруповання "Чорний вересень" вбили 11 членів ізраїльської команди. 1976, Літні

Олімпійські ігри, Монреаль: 25 африканських країн бойкотували Олімпіаду в знак протесту проти рішення Комітету пустити на змагання Нову Зеландію. Мовляв, їхня команда з регбі виступила в Південній Африці, незважаючи на заклики ООН. Тайвань відмовився від участі після того, як Китай вимагав від приймаючої Канади не пускати тайванців на змагання. 1980, Літні Олімпійські ігри, Москва: США, а разом з ними і 60 інших країн бойкотували Ігри у зв'язку з вторгненням СРСР до Афганістану. 1984, Літні Олімпійські ігри, Лос-Анджелес: Через 4 роки СРСР відплатив тією ж монетою і повів за собою 14 соціалістичних країн, які разом бойкотували американську Олімпіаду. 1988, Літні Олімпійські ігри, Сеул: Північна Корея, Ефіопія, Нікарагуа і Куба не брали участі в Олімпіаді, а за використання заборонених речовин дискваліфікували 11 медалістів. 2014, Зимові Олімпійські ігри, Сочі: Грузія закликала до бойкоту в знак протесту проти Росії у війні в Південній Осетії та Абхазії. Тим не менш, грузинські спортсмени таки приїхали на змагання. 2018, Зимові Олімпійські ігри, Пхенчхан: Комітет прийняв рішення заборонити участь російської команди через допінговий скандал. Прапор Росії не покажуть на церемонії відкриття, не буде грати і національний гімн. [8].

Не менш доцільним прикладом є ситуація, яка спричинена військовою агресією Російської Федерації на Сході та Півдні України. У зв'язку з загальним напруженням між країнами, цей «клімат недобррозичливості» перейшов на футбольні поля. Зокрема, УЄФА розводило українські та російські клуби у жеребкуваннях Ліги Європи й Ліги чемпіонів, остерігаючись кровопролиття між фанатами. До того ж, чемпіонат світу з футболу 2018 року проводили в Росії, тому поставало питання бойкоту з боку Української делегації (у разі успішного проходження кваліфікації) й інших європейських країн. Проте, у середині українського суспільства були різні бачення. Наприклад, голова управління спорту у Львівській області А. Нікулін наголосив: «Що є краще, ніж перемога на землі ворога і підняття у Москві прапора України» [5].

Друга поширена форма політичного втручання у спорт виникає через тенденцію додавання символічного значення перемозі в конкурсі. Перемога стає політично значущою, як ознака національної переваги і престижу, іміджу держави. Навпаки, поразка є символом «національної неповноцінності і причиною сорому». Тому що, як правило, тільки перемога має будь-яке політичне значення, без відповідного збільшення тиску щодо дотримання правил, а тиск, щоб уникнути поразки збільшено. Цей останній тиск має тенденцію зменшувати готовність спортсмена до сміливості, яку він повинен розвивати, якщо він хоче наблизитися до своїх меж досконалості. У цілому спортивне прагнення спотворюється, а характер діяльності змінюється.

Прикладом можна вважати чемпіона з боксу у суперважкій вазі Макса Шмелінга, який був відзначений нацистською партією як «героїчний символ німецької долі та арійського панування», хоча сам був противником політики націонал-соціалізму. «Політично заряджений» боксерський

матч з Джо Луї передував націоналістичному символізму та образу. Шмелінг переміг Луї, на що Ленгстон Хьюз зробив ремарку та нагадав про національну реакцію на поразку Луї. «Я спустився на сьомий проспект і побачив, як дорослі чоловіки плачуть як діти, а жінки сидять на бордюрах, похнюпивши голову. Всю ніч, коли з'явилися новини про те, що Джо був вибитий, люди плакали» [14, р. 307].

Шмелінга зустріли вдома з радісною реакцією. Гітлер надіслав його дружині квіти з повідомленням: «За чудовою перемогою вашого чоловіка, нашого найбільшого німецького боксера, я повинен поздоровити вас з усім серцем». Шмелінг відповів на нагороди: «На цей момент я повинен сказати Німеччині, я повинен особливо повідомляти фюрера, що думки всіх моїх співвітчизників були зі мною в цьому бою. Ця думка дала мені сили, щоб досягти успіху в цьому бою, це дало мені мужність і витривалість, щоб отримати цю перемогу у фарбах Німеччини» [18].

Матч-реванш був запланований пізніше в Нью-Йорку. У зв'язку з подією президент США Франклін Д. Рузвельт запропонував свою підтримку: "Джо, нам потрібні такі м'язи, як ти, щоб побити Німеччину". Американські демонстранти пікетували готель Шмелінга після того, як супроводжувачий публіцист нацистської партії заявив, що чорний чоловік не зміг перемогти Шмелінга, і що, коли він виграє, його призові гроші будуть використані для будівництва німецьких танків [1]. Луї завоював матч-реванш, який став центром антинацистського настрою. Пізніше він нагадав про тиск на нього перед боєм: «Я знав, що повинен був отримати реванш у бою проти Шмелінга. У мене були власні особисті причини і вся чортова країна залежала від мене» [18].

Розглянувши ці приклади втручання, ми отримали можливість ідентифікувати та прокоментувати наступні фактори, які роблять можливим втручання: структуру конкуренції, репрезентативну структуру, ідентифікацію спортсмена та держави, ідеологічну складову спорту.

Напевно, найважливішим фактом щодо спорту, який робить можливим політичне втручання є те, що це, як правило, конкурс з переможцем. Загалом, переможець ідентифікований і визнаний, забезпечує собі якусь престижну винагороду неспортивного значення, яке може бути надано тими, хто бажає використовувати спорт для своїх мотивів (агітація, реклама і т.п.).

Другою особливістю, яка робить можливим політичне втручання, є той факт, що на багатьох змаганнях найвищого рівня спортсмени – це представники націй та держав. Ця особливість, звичайно, не впливає з природи самої спортивної діяльності, а є відлунням більш конкурентної олімпійської системи. Це було частиною бачення Кубертена, що спортсмени будуть найкращими представниками своїх націй, сформовані за допомогою національної системи спорту в своїх країнах. Як стверджує дослідник Р. Еспі, «з огляду на організаційну структуру Ігор, політика насправді не є вторгненням, а є частиною Ігор і самого спорту. Зростання національних держав і політика їхніх відносин стали основою для зростання міжнародного спорту». Він стверджує, що тому «єдиний спосіб розмежування політики

з міжнародними спортом – це зміна організаційної структури спорту» [11, р. 212]. Саме тому, згодом, деякі дослідники запропонували розрізнити міжнародну і транснаціональну організації спорту, які є системами забезпечення конкуренції на найвищих рівнях, але не засновані на національній належності.

Оскільки спортсмени є представниками держави, то з їхніх виступів почасти роблять висновки про їх стан. Приклади такого застосування рясніють у літературі. Д. Канін стверджує, що «Сполучені Штати були першою країною, яка рекламувала себе своїми перемогами в сучасній політичній спортивній системі, а також американський спосіб життя. Гордість за американських юнаків була в кожного члена суспільства. Перемогу над спортсменами Європи вважали демонстрацією переваги людських ресурсів, що формувало думку про Америку як суспільство майбутнього» [15, р. 250]. Пізніше у США почали досить явно використовувати спорт як засіб поширення пропаганди.

Перемоги сприймаються як знак «національної життєвості» і престижу. Відомий дослідник взаємозв'язку спорту й суспільства Дж. Ріордан цитує з радянської спортивної книги, яка в першу чергу визначає політичні завдання для радянських спортивних організацій: «забезпечити найвищу ефективність радянських спортсменів за кордоном як засобу широкого оприлюднення наших досягнень у побудові комунізму, пропаганді фізичної культури та спорту та завоюванні чільного місця на міжнародному рівні у головних видах спорту» [25, р. 349].

За допомогою політики процес ідентифікації посилюється, а також робить глядача, а не тільки спортсмена головним актором в міжнародному спортивному русі. Поєднання почуттів націоналізму і «природного продукування переможця» в конкурсі, породжує багато підстав для ідентифікації спортсменів, але очевидно, що ідентифікація на основі національності є однією з найбільш очевидних. Це забезпечує інтерес для глядачів, навіть за відсутності будь-якого реального оцінювання самої діяльності. Як пишуть Гудхарт і Чатауей: «Їх цікавлять не стільки просто видовище, ритуал, або розуміння задіяних навичок, а те, що вони ототожнюють себе зі своїми представниками» [12, р. 20].

Проте, які ж саме чинники змушують глядачів ототожнювати себе з спортсменами. Вони ідентифікують себе зі спортсменом або командою, з якими, як вони вважають, мають щось спільне і очевидно, що представництво держави забезпечує найбільш простий спосіб. Крім того, мабуть, легше ідентифікувати себе з командою, ніж з окремим індивідуальним спортсменом. Державне фінансування може стати основою для певного відчуття «підтримки» цієї ідентифікації, оскільки «податки глядачів», у цьому випадку, підтримують спортсмена. Очевидно, що національна належність є головним джерелом ідентифікації і тим самим сприяє багатьом політичним використанням спорту.

Ще одним чинником може бути відмінність у спорті – це те, що можна назвати «ідеологічною складовою спорту». Тобто спортивний перемозі може бути надане будь-яке значення (ідео-

логічне привласнення), яке може знижувати чи збільшувати ефективність спорту як інструменту зовнішньої політики. Той факт, що спортивна перемога або поразка можуть бути інтерпретовані будь-яким способом, робить їх особливо корисним інструментом у міжнародній дипломатії. А гіпотеза, що спорт в основному знаходиться за межами міжнародної політичної системи, робить його цінним засобом перевірки політичного клімату між двома країнами.

Висновки. Зважаючи на це, можна підкреслити, що спортивна сфера має чималий політичний потенціал, тому динаміка його реалізації, політизація спорту у світі та країнах пострадянського простору збільшується. В політичну сферу активно інкорпуються успішні спортсмени, тренери, спортивні організації задля легітимації існуючої влади. Політики і чиновники залучаються до процесу спортивного адміністрування й управління. Спортивні успіхи країни сприяють формуванню у частини електорату уявлення про правильність владного курсу, справедливість існуючої системи цінностей. Проведення в країні значного міжнародного спортивного форуму дозволяє відволікти

увагу населення від внутрішніх політичних, економічних, соціальних та інших проблем. Спорт використовуються як складова передвиборчої кампанії політичних партій та лідерів.

Схоже, що розподіл спорту і політики неможливий, адже не можна бути впевненим у будь-яких суттєвих змінах на практиці. До того ж на сучасному етапі вони логічно пов'язані. Існує чимало чинників, зокрема вищевказаних, які вказують на діалектичний взаємозв'язок спорту та політики. Також варто звернути увагу на три «перепони», які «допомагають критикувати» ідеал Кубертена (олімпізму). Перша – це фінансові витрати: величезні витрати на проведення міжнародних змагань та «матеріалізм» спортсменів роблять майже неминучим, що будуть потрібні інтереси, у тому числі урядів. Урядам набагато простіше «присвятити» гроші національному значенню. Другою перешкодою є міжнародна організація спорту, заснована на національних державах, а не на транснаціональній організації/структурі. Третьою перешкодою є засоби масової інформації, в інтересах яких є якомога більша кількість глядачів.

Список літератури:

1. Бій Джо Луїса з Максом Шмелінгом. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Joe_Louis_vs._Max_Schmeling (дата звернення: 21.04.2019).
2. Истон Д. Категории системного анализа политики. *Антология мировой политической мысли: в 5-ти т.* Москва : «МЫСЛЬ», 1997. Т. II. 830 с.
3. Кёх А. Пагубна ли зависимость между спортом и политикой? / *Проблемы между. спортивного движения.* – 1981. № 4. Москва : ВНИИФК. С. 12–19.
4. Макинтайр А. После добродетели: Исследования теории морали. Москва : Академический Проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2000. 384 с.
5. Нікулін Антон. URL: https://24tv.ua/sport/shho_je_krashhe_nizh_peremoga_na_zemli_voroga_i_pidnyattya_u_moskvi_rarora_ukrayini_anton_nikulyn_n1123344 (дата звернення: 21.05.19).
6. Політологія : Навчальний посібник / Щедрова Г.П., Барановський Ф.В., Карчевська О.В., Мазур О.Г., Михайловська О.Г., Новакова О.В., Пашина Н.П., Пробийголова Н.В. Луганськ : Вид-во СНУІм. В. Даля, 2011. 304 с.
7. Поліщук Р.М. Фізична культура античного світу: філософський погляд. *Молодий вчений.* 2018. № 2. С. 491–495.
8. Сен Ашін Кумар. Коли політика стає спортом. З історії Олімпійських ігор. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/koli-politika-staje-sportom-z-istoriji-olimpijskikh-ihor-2450831.html> (дата звернення: 23.04.2019).
9. Almond G.A. Comparative Political Systems. *Journal of Political Science.* 1956. Vol. 18. № 3.
10. Cornell, Stephen, Douglas Hartmann. "Ethnicity and Race: Making Identities in a Changing World". Pine Forge Press; 2nd edition (December 15, 2006). 336 p.
11. Espy R. The Politics of the Olympic Games. Berkeley : University of California Press, 1979. 212 p.
12. Goodhart P. and C. Chataway. War Without Weapons. London : W.H. Allen, 1968, p. 20.
13. H. Lenk. 'Against the New Socio-Philosophical Criticism of Athletics and Achievement' in H. Lenk (ed.). Team Dynamics. Champaign Ill.: Stipes, 1977, p. 167–178.
14. Hughes Langston (2002). Joseph McLaren. ed. *Autobiography : The Collected Works of Langston Hughes*, Vol. 14. University of Missouri Press, p. 307.
15. Kanin D.B. 'Ideology and Diplomacy: The Dimension of Chinese Political Sport'. Sport and International Relations edited by B. Lowe, B., D.B. Kanin and A. Strenk. Champaign, Illinois : Stipes Publishing Company, 1978.
16. Keating S. 'Winning in Sport and Athletics'. *Thought* XXXVIII (1963), pp. 201–210.
17. MacIntyre A. After virtue. London : Duckworth, 1985.
18. Margolick David, Beyond Glory: Joe Louis vs. Max Schmeling, and a World on the Brink. Vintage; Reprint edition (October 10, 2006). 423 p.
19. McIntosh Peter C. FAIR PLAY: ETHICS IN SPORT AND EDUCATION Heinemann. London, Edinburgh. 1979, p. 140.
20. McIntosh Peter C. Sport in Society. London : C.A. Watts, 1963.
21. Natan A. Sport and Society London : Bowes & Bowes, 1958.
22. Natan A. 'Sport and Politics' in J. Loy and G. Kenyon (eds.). Sport, Culture and Society. New York : MacMillan, 1969, p. 204.
23. Orwell George The Sporting Spirit. URL: http://orwell.ru/library/articles/spirit/english/e_spirit (дата звернення: 22.04.19).
24. Paddick, Robert J. Sport and politics: the (gross) anatomy of their relationships. Unpublished paper presented at The Making of Sport Traditions Third Conference, 1981, La Trobe University, August 20-23, 1981.
25. Riordan J. Sport in Soviet Society. London : Cambridge University Press, 1977, p. 349.

References:

1. Bii Dzhho Luisa z Maksom Shmelinhom. Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Joe_Louis_vs._Max_Schmeling (accessed: 21.04.2019).
2. Истон Д. (1997). Категории системного анализа политики. *Антология мировой политической мысли: в 5-ти т.* Москва : "МЫСЛЬ". Т. II. 830 с. (in Russian)

3. Kyoh A. (1981). Pagubna li zavisimost mezhdu sportom i politikoy? [Is the relationship between sport and politics harmful?] *Problemyi mezhd. sportivnogo dvizheniya*, no 4. Moskva : VNIIFK, pp. 12–19.
4. Makintayr A. (2000). Posle dobrodeteli: Issledovaniya teorii morali [After Virtue: Studies of the Theory of Morals]. Moskva : Akademicheskii Proekt; Ekaterinburg : Delovaya kniga. 384 p. (in Russian)
5. Nikulin Anton. Available at: https://24tv.ua/sport/shho_je_krashhe_nizh_peremoga_na_zemli_voroga_i_pidnyattya_u_moskvi_prapora_ukrayini_anton_nikulin_n1123344 (accessed: 21.05.2019).
6. Shchedrova H.P., Baranovskiy F.V., Karchevska O.V., Mazur O.H., Mykhailovskaia O.H., Novakova O.V., Pashyna N.P., Probyiholova N.V. (2011). Politolohiia : navchalnyi posibnyk [Political Science : A Textbook]. Luhansk : Vyd-vo SNU im. V. Dalia. 304 p.
7. Polishchuk R.M. (2018). Fizychna kultura antychnoho svitu: filozofskiy pohliad.[Physical Culture of the Ancient World : a Philosophical View]. *Molodyi vchenyi*, no 2, pp. 491–495.
8. Sen Ashish Kumar. Koly polityka staie sportom. Z istorii Olimpiiskykh ihor. Available at: <https://nv.ua/ukr/opinion/koli-politika-staie-sportom-z-istoriji-olimpiyskikh-ihor-2450831.html> (accessed: 23.04.2019).
9. Almond G.A. (1956). Comparative Political Systems. *Journal of Political Science*. Vol. 18. № 3.
10. Cornell Stephen, Douglas Hartmann (2006). Ethnicity and Race: Making Identities in a Changing World. Pine Forge Press; 2nd edition, 336 p.
11. Espy R. (1979). The Politics of the Olympic Games. Berkeley : University of California Press, 212 p.
12. Goodhart P. and C. Chataway (1968). War Without Weapons. London : W.H. Allen, p. 20.
13. H. Lenk, (1977). 'Against the New Socio-Philosophical Criticism of Athletics and Achievement' in H. Lenk (ed.), Team Dynamics. Champaign Ill.: Stipes, pp. 167–178.
14. Hughes Langston (2002). Joseph McLaren. ed. Autobiography: The Collected Works of Langston Hughes, Vol. 14. University of Missouri Press, 307 p.
15. Kanin D.B. (1978). 'Ideology and Diplomacy: The Dimension of Chinese Political Sport'. Sport and International Relations edited by B. Lowe, B., D.B. Kanin and A. Strenk. Champaign, Illinois : Stipes Publishing Company.
16. Keating S. (1963). 'Winning in Sport and Athletics'. *Thought XXXVIII*, pp. 201–210.
17. MacIntyre A. (1985). After virtue: a study in moral theory. London : Duckworth, 305 p.
18. Margolick David (2006). Beyond Glory: Joe Louis vs. Max Schmeling, and a World on the Brink. Vintage; Reprint edition, 423 p.
19. McIntosh Peter C. (1979). FAIR PLAY: ETHICS IN SPORT AND EDUCATION. Heinemann. London, Edinburgh, p. 140.
20. McIntosh Peter C. (1963). Sport in Society. London : C.A. Watts, 208 p.
21. Natan A. (1958). Sport and Society. London : Bowes & Bowes.
22. Natan A. (1969). 'Sport and Politics' in J. Loy and G. Kenyon (eds.). Sport, Culture and Society. New York : MacMillan, 204 p.
23. Orwell George The Sporting Spirit Available at: http://orwell.ru/library/articles/spirit/english/e_spirit (accessed: 22.04.19)
24. Paddick, Robert J. (1981). Sport and politics: the (gross) anatomy of their relationships. Unpublished paper presented at The Making of Sport Traditions Third Conference. La Trobe University, August 20-23.
25. Riordan J. (1977). Sport in Soviet Society. London : Cambridge University Press, 349 p.